

Fügedi Péternétől (1928–2014) búcsúzunk

2010 tavaszán egy délutáni teázgatás közben *Fügedi Péternével*, *Jolival* arról beszélgettünk, milyen nagyszerű, hogy Pécs lett Európa kulturális fővárosa. Élmény volt hallgatni, ahogy csillogó szemmel beszélt, nemcsak a régi időről és az ottani rokonságról, régi barátokról, a régi otthonról, hanem naprakészen minden változásról, újdonságról, minden korszerűsítésről, városépítésről, amivel ez a megtisztelő cím járt. Készült, hogy rövidesen meglátogatja szülővárosát, személyesen is látni akarta mindazt, amiről újságokból, rádióadásokból és más hírforrásokból értesült (sikerült megvalósítania a tervét!). Némi nosztalgiával említette, hogy ott telt gyermek- és ifjúkora, ott járt iskolába. (A katolikus leánygimnáziumban kapott érettségi bizonyítványa *Szendrői Jolán Mária* névre volt kiállítva.)

Egyetemi évei már Budapesten találják, első benyomásaira így emlékszik: „*csalódottan hallgattam, amit irodalomtörténetként ott tanítottak, a véletlen (a szerencse? a Gondviselés) Varjas Béla régi magyar irodalom-szemináriumába sodort. Micsoda oázis volt abban a kietlen sivatagban!*”¹ A tanári pálya helyett a kor politikai viszonyai következményeként és Varjas gondoskodása révén szerzett végül magyar szakos középiskolai tanári és könyvtárosi diplomát. Amikor „egyre komorabbá vált az élet”, az „erős empátiával megáldott tanár”, aki

egyben az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója is volt, felismerve kiváló tanítványa értékeit, s féltve őt az egyetemi kizárástól, azt javasolta neki, hogy vegye fel a könyvtár szakot, „*nem kevesebbet ígért, mint védelmet, és azt, hogy az egyetemet is be tudom fejezni majd.*” A 1950-es évek elején bevezették az egyetemi képzési rendszerbe az ún. gyakorló évet, ez azt jelentette, hogy csak az kaphatott diplomát, aki az egyéves kötelező gyakorlatot teljesítette valamelyik szakmai intézményben. Joli esetében természetesen könyvtárról volt szó, így került a főigazgató támogatásával négy egyetemi év után az Országos Széchényi Könyvtárba 1952. szeptember 1-jén. Az alapításának 150. évfordulójára készülő intézményben eleinte „lóti-futiként” végzett mindenféle feladatot. Ezt mindjárt előnyére is fordította, hiszen jól kiismerte a könyvtár különböző részlegeit, különböző feladatait, s mikor 1953-ban a diplomáját is megkapta, Varjas nagylelkű gesztusának köszönhetően ő választhatta meg leendő munkakörét. Személyéből adódó szerénysége és szakmai alázata határozta meg döntését. „*Akkor már tudatában voltam tudatlanságomnak, így a Goriupp Alisz által vezetett akkori Könyvfeldolgozó osztályt választottam.*” Megtanulta a katalogizálást, ami a későbbi bibliográfusi hivatásához amolyan előtanulmánynak, alpműveletnek tekinthető, Goriupp Alisz vezetői módszerei pedig nyil-

vánvalóan hatással voltak majdani saját vezetési elképzeléseire, stílusára.

1957-ben már tudományos munkatársként részt vett az egyre nagyobb hangsúlyt kapó bibliográfiai feladatokban. *Sebestyén Géza* korszerűsítő reformjainak köszönhetően a kurrens nemzeti bibliográfiai feladatok 1959-től a Bibliográfiai osztály hatáskörébe tartoztak, majd alapos előkészítő munka után 1961-től kezdve házilag állítja elő és kéthetente adja ki a könyvtár a Magyar Nemzeti Bibliográfiát (MNB). „*Sebestyén Géza bennem vélte felfedezni a nemzeti bibliográfia leendő reformjának megvalósítóját*” – írja Joli az „*eltűnt tekintélyekre*” emlékezve – s mint ezt az idő igazolta, a köztisztelőben álló főigazgató-helyettes (akkor még főosztályvezető) nem csalódott. A kurrens bibliográfiával párhuzamosan készült az osztályon *A magyar bibliográfiák bibliográfiája* következő évköre, és a *Magyar könyvészet* kötetei is megjelentek évenként. Az említett kiadványok mindegyikében megtalálható Fügedi Péterné neve szerkesztőként, felelős szerkesztőként.

Rövidesen ő lesz a Bibliográfiai osztály megbízott vezetője (helyettesítve az osztályvezetőt), majd 1964. június 1-jétől osztályvezetői kinevezést kap. Munkáját a szakma – a munkatársak tisztelete mellett – ebben az évben *Szocialista kultúráért* kitüntetéssel ismerte el.

A 60-as évek vége újabb feladatot hozott: a nemzetközi szabványok honosítását. „*Sebestyén Géza – kiváló taktikusként – tudta, hogy az ISO vagy az IFLA keretében kidolgozott szabályzatok hazai elfogadtatásához Moszkván keresztül vezet az út.*” Az OSZK nevében a főigazgató-helyettes mellett Fügedi Péterné „teljes erőbedobással” vett részt az NTMIR (Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer) szabványosítási munkáiban. A 70-es években több alkalommal utazott külföldre, illetve fogadta itthon a KGST tagállamokból érkező kollégákat. 1972-ben Moszkvában rendezték meg az NTMIK (Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ) szakértői konferenciát a periodikumok regisztrációs szolgálatáról² – Magyarországot Fügedi Péterné és *Szilvássy Zoltánné* képviselte Sebestyén Géza vezetésé-

vel. Ugyanebben a témában számos nemzetközi konferencián, szabványtárgyaláson képviselte az OSZK-t (Varsó, 1973, Moszkva, 1975 és 1978 között összesen kilenc alkalommal, Bukarest, 1979). Ezekre a tárgyalásokra egyrészt át kellett néznie és véleményeznie a szabványtervezetek sokadik változatát, vagy magát a szabványt megalkotni. A munkacsoport vezetője 1976 után Fügedi Péterné volt, akinek elméleti munkássága jelentősen hozzájárult az egész program eredményességéhez. Ezt bizonyítja az OSZK évkönyvben közölt hír, miszerint 1979-ben „*a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió közötti tudományos-műszaki együttműködésben való aktív közreműködésért és az elért eredményért 'Az MNK és a SZU közötti tudományos-műszaki együttműködés 30. évfordulója' díszoklevéllel*”³ tüntették ki.

Fontos volt számára a magyar könyvtárügy képviselése nemzetközi szinten, de legfontosabb a hazai bibliográfiai rendszer kialakítása, folyamatos építése, korszerűsítése volt.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének (MKE) 1978-as, soproni vándorgyűlés plenáris ülésén a központi szolgáltatásokról hangoztak el előadások. Fügedi Péterné arról beszélt, hogyan alakult ki az elmúlt évek során néhány bibliográfiából a „*dokumentumtípusra orientált ágazatokból álló kurrens nemzeti bibliográfiai rendszer*”⁴, kiemelve név szerint is elődei és munkatársai érdemeit. Akkor már öt éve az OSZK bibliográfiai tevékenységéért felelős IV. főosztály vezetője volt, ő volt az, akinek szervezőmunkája, szakmai éleslátása, hihetetlen munkabírása állt az ismertett eredmények mögött. A retrospektív bibliográfiákra és a külföldi hungarikumok feltárására is kitérő, a nemzeti könyvtár egészének bibliográfiai tevékenységét átfogóan és világosan megfogalmazó előadása végén megjelöli a következő évek teendőit is: az elmúlt évekhez hasonlóan tevékeny és folyamatos részvételt az IFLA által meghirdetett Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel (UAP) programban. „*Az elkövetkező évek feladata tehát a nemzeti bibliográfia módszereinek megújítása a feldolgozás minden területén... nemzetközi szabványok adaptálása... áttérés a gépi feldolgozásra...*”⁵

Az évekkel azelőtt kezdődött nemzetközi egyeztető munkát, a szocialista országok nemzeti bibliográfiai szakértőinek tanácskozássorozatát a nemzeti bibliográfia kérdéseiről folytatni kellett tehát (Lipcese 1974, 1978, Martin 1976, Párizs 1977; Várna 1979, Moszkva 1981), s ezekre a konferenciákra Fügedi Péternével együtt utazhattak az adott téma szakértői, többnyire a Bibliográfiai főosztály osztályvezetői. A tanácskozásokról, az egységesítési program megvalósulásának fázisairól rendszeresen beszámolt a szakajtóban. (Ezek részletezésére nem a jelen megemlékezés hivatott.)

Írásai – éppúgy, mint előadásai vagy akár szakmai megbeszélései – gondosan szerkesztett, átgondolt, tiszta és világos tartalmat közvetítettek és közvetítenek a mai napig.

A 70-es évek végén elkezdődött a szabványok honosítása, ebben is tevékenyen részt vett – több szabvány esetében előterjesztő, másokban szakértő volt. Gyakorlatilag valamennyi szabvány létrejöttében részt vett a szabványbizottság tagjaként. Előterjesztéseiben, véleményezéseiben minden érthető és jól értelmezhető volt, vitamódszere követésre méltó: soha nem a vele ellentétes véleményen álló partnert bírálta, csakis a vélemény – észérvekkel, kulturált módon. Öröm volt vele együtt dolgozni, tőle tanulni, okulni. 1978-ban újabb kitüntetéssel értékelték szakmai tevékenységét: *Szabó Ervin emlékérmét* vehetett át.

Soproni előadásában hangsúlyozta a gépi feldolgozásra való áttérés szükségességét. A gondos tájékozódás, az aprólékos előkészítő munka után és a kísérleti fázist követően az MNB tervezett számítógépes rendszerét az 1977-es brüsszeli IFLA Gépesítési Szekciójának szemináriumán ismertette, majd további fejlesztések után 1980-ban itthon a Könyvtártechnológiai és -fejlesztési Bizottság elé terjesztette „*az MNB rendszer továbbfejlesztésével, a könyvtári szabványosítással, az OSZK gépi bázisának gondjaival, a Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa automatizálásának előkészületeivel kapcsolatos problémákat*”⁶.

Mindeközben arra is futotta energiájából, hogy szakmai tanulmányutakon vegyen részt, ame-

lyek a szocialista országok közötti kulturális egyezmény keretében jöhettek létre (Bulgária, 1968; Jugoszlávia, 1970; Lengyelország, 1973; NDK, 1981; Csehszlovákia, 1983).

Több alkalommal is képviselte hazánkat a könyvtárosok nemzetközi konferenciáján, a már említett brüsszeli mellett ott volt 1974-ben és 1981-ben az IFLA lipcsei, 1978-ban a csehszlovákiai közgyűlésén.

Szakmai életútjának ez a vázlatos felsorolása nem adja vissza egyéniségét. Erre leginkább azok emlékezhetnek, akiknek volt szerencséjük együtt dolgozni vele. Írásait újra olvasva is visszatér a régi Joli, akire pontosan illenek azok a jellemvonások, amelyekkel ő emlékezett valahai vezetőire, kollégáira: „*Sokan a tekintélyt a hatalommal azonosítják, holott az igazi tekintély alapja nem a hatalom, a hivatalos rang, hanem a magas szintű tudás és az erkölcsös magatartás. Az ilyen tekintélyek mindig viszonyítási pontokat jelentenek életünkben, mércét a tetteinkben.*” Ő is viszonyítási pont volt többünk számára, fontos volt, hogy mit szól a munkánkhoz, hogyan értékkel bennünket. Ezt nemcsak aktív korában, de nyugdíjasként is megtette, hiszen 1983-ban nyugdíjba vonult ugyan, de közel maradt a szakmához. Rendszeres résztvevője volt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete rendezvényeinek (amelynek éveken át alelnöke, majd vezetőségi tagja volt), hozzászólt a szakmai vitákhoz, véleményt mondott a felvetett problémákkal kapcsolatban.

A szabványosítási munkákban még jó ideig részt vett, elsősorban a személynevekre vonatkozó szabványokkal kapcsolatban⁷, e témában olvasható írásai hasznos útmutatókat tartalmaznak. Nem feledkezett meg a jeles elődeinkkel kapcsolatos évfordulókról, s figyelemmel kísérte a bibliográfiai munkát is⁸.

Felkarolt olyan ügyeket, amelyeket igazán fontosnak vélt. A magyarság szellemi vagyonát számon tartó *Magyar Örökség Díjjal* két alkalommal is közvetlen kapcsolatba került. 2003. március 22-én az Országos Széchényi Könyvtár és az MKE Bibliográfiai Szekció javaslatára *Petrik Géza* életműve megkapta ezt a kitüntető díjat. Úgy éreztük, hogy ezzel a címmel nemcsak

Petrik Géza, de a hazai bibliográfiai munka egésze is elismerésben részesült; a bibliográfusok közössége ezért Fügedi Péternét, a Bibliográfiai Szekció alapító tagját, mint erre a legméltóbbat kérte fel a díj átvételére.

2012-ben a marosvásárhelyi Teleki Téka is megkapta a Magyar Örökség díjat, ezúttal Fügedi Péterné, Somkuti Gabriellával közösen javaslattevő volt.

Ahogy Joli nem felejtette el a szakmát, a szakma sem felejtette el őt. Az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének XVII. Országos Tanácskozásán, 2010. július 7-én Jászberényben ő kapta meg a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete és a Bibliográfiai Szekció által alapított közös díjat, a *Kertész Gyula emlékérmét*. Ez alkalommal nemcsak kapott, hanem adott is. A díjat megköszönve visszatekintett szakmai pályafutására, s először a „kudarcai” jutottak eszébe: „*nem sikerült számítógépet szereznem, az akkori viszonyok között ez egy elérhetetlen álom volt*”⁹ – nos, ha ez kudarc volt, biztosan nem az ő kudarca! Beszélt arról is, hogy bizony bele lehet fáradni a munkába, de a sok erőfeszítésnek mindig megvan az eredménye.

Emlékezzünk rá szeretettel és búcsúzzunk tőle saját szavaival, hiszen a bibliográfiai munkát talán nem méltatta senki nála nagyobb meggyőződéssel: „...*a bibliográfiai munka belső fegyelemre nevel[...]. Nemcsak mi formáljuk bibliográfiává azt az anyagot, hanem a bibliográfia-szerkesztés formál bennünket önfegyelemre, rendszerességre, a tények, az adatok hitelességének igényére. Valamiféle, szinte mániákus rendezési készségre, amely áthatja magánéletünket, egyéniségünket is kitörölhetetlenül.*”¹⁰

Ha egyetlen szóval kellene jellemezni őt, ez a szó a *méltóság* lehetne. Méltósággal élte életét, és úgy is távozott közülünk 2014. június 28-án.

Nyugodjék a lelke békében!

Nagy Anikó

Jegyzetek

1. A nekrológban a lábjegyzet nélküli idézetek forrása: Fügedi Péterné: *Eltűnt tekintélyek nyomában*. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2003. 12. évf. 7. sz. 39-44. p.
2. Somkuti Gabriella: *Az Országos Széchényi Könyvtár működése*. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1972*. 9-42. p.
3. Somkuti Gabriella: *Az Országos Széchényi Könyvtár működése 1979-ben*. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1979*. 9-65. p.
4. Fügedi Péterné: *A magyar nemzeti bibliográfia rendszere és az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel programja*. In: *A Magyar Könyvtárosok Egyesületének évkönyve 1978*. 20-24. p. Az MKE soproni vándorgyűlésén elhangzott előadás szövege.
5. Uo.
6. Somkuti Gabriella: *Az Országos Széchényi Könyvtár működése 1980-ban*. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1980*. 17-75. p.
7. A személyek neve mint a katalógusok besorolási adata az egyes nemzetek gyakorlatában / [ford. Orbán Éva] ; [a magyar kiad. bevezetését írta Fügedi Péterné] ; [... szerk. Varga Ildikó] ; [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. - Budapest : KMK, 1984. - 219 p. és Fügedi Péterné: *A személynevekre vonatkozó szabványhoz*. = *Könyvtáros* 1985. 35. évf. 2. sz. 72-78. p.
8. Fügedi Péterné: *MNB. Időszaki kiadványok bibliográfiája*. Ismertetés. = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 1994. 3. évf. 3. sz. 64-66. p. és Fügedi Péterné: *Magyar sajtóbibliográfia 2001*. A harmadik évezred első évének magyarországi periodikumai (szerk. Nagy Anikó). Ismertetés. = *Könyvtári Figyelő* 2003. 49. évf. 2. sz. 64-66. p.
9. Fügedi Péterné köszönő szavait a jászberényi könyvtárosok videóra vették. Köszönet Szabó Jánosné ny. könyvtárigazgatónak, aki a szöveges formát 2014. július 5-én közétette a katalistén.
10. Uo.